

METODOLOGIA DE L'ANÀLISI SINTÀCTICA I LA TRADUCCIÓ

<http://www.ub.edu/hesperialatina/index.html>

Tots els continguts estan registrats amb una llicència Creative Commons

METODOLOGIA DE L'ANÀLISI SINTÀCTICA I DE LA TRADUCCIÓ

Introducció

En aquest document s'ofereixen una sèrie de recomanacions útils a l'hora d'interpretar un text escrit en llatí i, a la vegada, afavorir l'adquisició d'un mètode de treball que resulti eficaç. Evidentment aquestes recomanacions no pretenen ser la solució a tots els problemes, ni són igualment útils per a tots els textos, autors i èpoques de la llengua llatina, ja que tota llengua és una 'entitat viva' que evoluciona moguda per factors diversos.

La comprensió cabal d'un text escrit en llatí aconsella que l'estudiant en faci, prèviament, una anàlisi sintàctica completa, per tal d'interpretar-ne correctament el contingut. D'aquesta manera s'aconsegueix una traducció correcta del text tot evitant interpretacions subjectives, que sovint s'aparten del significat real del text.

1. L'anàlisi sintàctica

Per a representar gràficament l'anàlisi sintàctica hi ha diverses formes vàlides: subratllat de mots, ús de colors diversos, disposició en forma d'arbres, inclusió entre parèntesis, claudàtors, etc.: tots els mètodes són bons si ajuden a obtenir un bon resultat.

Amb la intenció d'orientar i facilitar aquesta tasca, el grup d'innovació docent HESPERIA LATINA ha creat uns qüestionaris específics per a realitzar els exercicis de sintaxi i traducció plantejats en aquesta web.

Suposant que l'estudiant tingui alguns coneixements de llengua llatina, els passos que s'aconsella seguir per fer més fàcil la correcta interpretació d'un text són els següents:

1.1. Lectura atenta i repetida del text llatí

La lectura atenta i repetida permet detectar algunes de les idees bàsiques que s'hi expressen i la forma sintàctica en què apareixen.

Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur, pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrionem et orientem solem. Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani quae est ad Hispaniam pertinet; spectat inter occasum solis et septentriones. Apud Heluetios longe nobilissimus fuit et ditissimus Orgetorix. Is... regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et ciuitati persuasit ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent (Cèsar, Guerra de les Gàl·lies 1, 1- 2).

1.2. Divisió del text en períodes sintàctics

Amb l'ajuda de la puntuació gràfica del text, poden establir-se els períodes sintàctics, és a dir, els grups de frases relacionades semànticament.

[*Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur, pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrionem et orientem solem.*]
 [*Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani quae est ad Hispaniam pertinet;*] [*spectat inter occasum solis et septentriones.*] [*Apud Heluetios longe nobilissimus fuit et ditissimus Orgetorix.*] [*Is... regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et ciuitati persuasit ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent.*]

1.3. Delimitació de les oracions

Per a establir aquesta delimitació cal tenir en compte els factors següents:

- La identificació de les formes verbals personals: són les que normalment actuen com a nucli verbal de les oracions; per tant, hi haurà, almenys, tantes oracions com formes verbals personals.

[*Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur, pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrionem et orientem solem.]
[*Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani quae est ad Hispaniam pertinet;] [spectat inter occasum solis et septentriones .] [*Apud Heluetios longe nobilissimus fuit et ditissimus Orgetorix .*] [*Is... regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et ciuitati persuasit ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent.*]**

- La puntuació gràfica del text: la puntuació feble (la coma) no sempre és fiable per a delimitar oracions; en canvi, la puntuació forta (punt i coma, dos punts, punt, cometes, parèntesis, interrogació i admiració) permet normalment delimitar les oracions sense gaires dubtes.

[*Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur , pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrionem et orientem solem.] [*Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani quae est ad Hispaniam pertinet;] [spectat inter occasum solis et septentriones .] [*Apud Heluetios longe nobilissimus fuit et ditissimus Orgetorix .*] [*Is... regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et ciuitati persuasit ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent .*]**

- La identificació dels nexes que puguin introduir oracions: aquests nexes (conjuncions coordinants, subordinants, pronoms relatius, adverbis relatius, etc.) apareixen normalment a l'inici de l'oració que introdueixen; això no obstant, també hi ha nexes que poden aparèixer postposats.

[*Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur , pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrionem et orientem solem.] [*Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani (quae est ad Hispaniam) pertinet;] [spectat inter occasum solis et septentriones .] [*Apud Heluetios longe nobilissimus fuit et ditissimus Orgetorix .*] [*Is... regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit et ciuitati persuasit ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent .*]**

- Una vegada delimitades les oracions mitjançant la puntuació gràfica i els nexes coordinants i subordinants, poden quedar encara algunes oracions que no s'hagin pogut delimitar; normalment es tractarà d'oracions coordinades juxtaposades (unides per comes).

[*Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur,*] [*pertinent*
ad inferiorem partem fluminis Rheni ,] [*spectant in septentrionem et*
orientem solem.]

- És freqüent que els nexes apareguin just darrere de les formes verbals personals, ja que aquestes tenen tendència a estar situades al final de la seva oració.

[*Is... regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit*] [*ciuitati*
persuasit ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent .]

Nota:

Per tant, quan entre dues formes verbals personals no hi ha cap nexa ni cap puntuació gràfica, la primera forma verbal personal sol ocupar el final de la seva oració.

- Identificació de les formes verbals no personals: un cop delimitades les oracions, cal identificar les formes verbals no personals que contenen, ja que actuen sintàcticament com a substantius o adjectius, però també porten els complements que els corresponen com a verbs que són. A més, en molts casos ens trobarem amb una construcció típica del llatí, l'anomenada "construcció d'infinitiu amb acusatiu subjecte", que actua com una oració subordinada substantiva, malgrat que no conté una forma personal del verb.

[*Is... regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit] [*ciuitati*
persuasit { ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent } .]*

1.4. Identificació del subjecte

És important identificar el subjecte (explícit o implícit) de totes les formes verbals personals, tot observant les regles de concordança, així com tots els complements relacionats directament amb ell (adjectius, complements del nom, aposició, predicatiu). Cal recordar que el fet que, malgrat que el nucli del subjecte pugui estar implícit, això no vol dir que no pugui haver-hi elements que s'hi relacionen.

1.5. Identificació dels complements verbals

Identificació dels complements verbals: cal cercar tot allò que demanen les formes verbals identificades en l'anàlisi precedent. Convé començar per la identificació dels complements que demanen les formes verbals personals, i continuar pels que demanen les no personals.

Nota:

Un bon diccionari recull les construccions sintàctiques que presenta cada verb, és a dir, els complements amb què sol aparèixer (acusatiu, genitiu, datiu, ablatiu, sintagma preposicional, proposició subordinada, etc.); però cal tenir en compte que un mateix verb, a causa de l'evolució de la llengua, pot construir-se de diverses maneres i, sovint, un canvi de construcció significa també un canvi semàntic.

- Quan un verb és transitiu, el primer complement que cal cercar sempre és l'objecte directe (OD), que no sol faltar mai (a diferència del subjecte, que sovint està implícit). Els verbs transitius també poden portar objecte indirecte (OI).
- A mesura que s'identifiquen aquests complements, també caldrà parar atenció en els elements que els acompanyen i determinen: adjectius, genitius, adverbis, etc.
- Identificació dels complements circumstancials (CC): a més dels complements que demana cada forma verbal per a expressar una noció fonamental, poden aparèixer altres complements, com ara adverbis, sintagmes prepositivals, oracions subordinades, etc.

2. L'ús de diccionari i/o lèxics

Els lèxics i diccionaris s'han d'emprar amb les finalitats següents:

- En l'anàlisi sintàctica, com a eina de consulta:
 - per a comprovar quins complements demana un verb o qualsevol altre mot,
 - per determinar la categoria morfològica d'un mot (si és adverbi o adjectiu...),
 - per comprovar a quina declinació o conjugació pertany, etc.
- En la traducció, com a eina per conèixer o matisar el significat dels mots.

3. Traducció

Després de fer l'anàlisi sintàctica, cal començar a fer la traducció. Aquesta la podem fer en dues fases.

- Assaig de traducció literal: És recomanable seguir escrupolosament l'estructura sintàctica del text, per a evitar falsejar-lo amb impressions personals.

ASSAIG DE TRADUCCIÓ LITERAL

Els belgues comencen a partir del territori més allunyat de la Gàl·lia, s'estenen cap a la part més baixa del riu Rin, miren cap al septentrió i a sol ixent. Aquitània s'estén des del riu Garona fins als monts Pirineus i aquella part de l'Oceà que és al costat d'Hispània; mira entre l'ocàs del sol i els septentrions. Entre els helvecis el més noble, de Iluny, i el més ric va ser Orgètorix. Aquest..., guiat pel desig del regne va fer una conspiració de la noblesa i va persuadir a la ciutat que del seu territori amb totes les tropes sortissin.

- Redactat de la traducció: Un cop traduït i entès el text literalment, caldrà fer-ne una traducció en bon català, especialment quan els girs i estructures sintàctiques del llatí no coincideixin amb la llengua de destí, el català, en aquest cas.

TRADUCCIÓ

Els belgues comencen al territori més allunyat de la Gàl·lia, s'estenen cap al curs baix del riu Rin i miren cap al septentrió i a sol ixent. Aquitània s'estén des del riu Garona fins al monts Pirineus i fins a aquella part de l'Oceà que toca Hispània; mira entre l'ocàs del sol i el septentrió. Entre els helvecis, Orgètorix fou, de Iluny, el més noble i el més ric. Aquest..., guiat pel desig de regnar, conspirà amb la noblesa i persuadí a la seva ciutat que sortís del seu territori amb totes les tropes.